

Guia d'aprenentatge
*Acompanyament social a persones amb diversitat
funcional*

(3 ECTS)

Any acadèmic 2017-2018

Semestre: 1r

**Grau en Educació Social
Grau en Treball Social**

**Mòdul: Espais professionals
Curs: 3r ó 4t**

Professor/a: Oscar Martínez Rivera

1.- Presentació de la matèria o assignatura

Les persones que no tenen característiques que pertanyen a la normalitat estadística pateixen diferents situacions de discriminació. No necessàriament es produeix aquesta circumstància per funcionar d'una manera o una altra, si no per funcionar d'una manera simplement diferent a com ho fan la majoria de les persones.

La visió des d'un punt de vista biològic i mèdic ha tingut molt de pes al llarg de la història i ha generat dispositius que responien moltes vegades únicament a aquesta perspectiva. Però les darreres dècades el paradigma social ha esdevingut un canvi substancial en tot plegat.

L'àmbit educatiu, tant el formal com el no formal, no han estat fora d'aquesta influència d'òptica al llarg del temps. Però, en l'actualitat, la perspectiva social sembla que aconsegueix desenvolupar-se entre les propostes dels diferents projectes de les entitats socials, però també des de la ciutadania, els mitjans de comunicació i, el més important, des dels mateixos col·lectius de la diversitat funcional.

De fet, les mateixes persones amb diversitat funcional estan aportant perspectives en relació a la temàtica i estan participant de la construcció i reconstrucció dels conceptes com els de dependència, discapacitat o la mateixa diversitat funcional fonamentada per Palacios i Romañach (2006). En el nostre entorn acadèmic i professional, algunes d'aquestes idees les han desenvolupat Pié (2010 i 2012), Planella (2006 i 2010), Martínez-Rivera (2010 i 2014) i Ferreira (2010).

Aquesta assignatura pretén reflexionar amb tot allò que tingui a veure amb la persona des de la seva pròpia individualitat. La institucionalització moltes vegades comporta una òptica de l'individu des d'allò grupal, i és per això que voldrem fer especial èmfasi en tot allò que potencia allò personal, peculiar i projecte individual.

Aquest enfocament individual de les persones ens portarà a recórrer a base teòrica elaborada que defineixen diferents dimensions de la persona (Planella, 2004) com ara la:

- Corporal
- Intel·lectual
- Emotiva
- Social
- Espiritual

Aquestes dimensions ens portaran a fer un anàlisi d'observació des de factors educatius, però també des de l'antropologia.

La mirada de l'assignatura es farà des del subjecte en si, des de la persona i no des de les seves suposades limitacions basades especialment en una base teòrica mèdica. D'altra banda es pretén utilitzar l'assignatura donant veu directa a les persones amb diversitat funcional per aconseguir, al màxim possible, la reivindicació de "Res sobre nosaltres sense nosaltres". En aquest sentit, s'utilitza un percentatge elevat de bibliografia escrita per a persones amb diversitat funcional, així com altres recursos on la veu sense intermediaris de les persones amb diversitat són rellevants.

2.- Competències a desenvolupar

- Conèixer l'emmarcament històric de l'atenció a la discapacitat.
- Comprendre la discapacitat, dependència i diversitat funcional des de les diferents vessants històriques i conceptuals.
- Conèixer els diferents dispositius d'atenció a la diversitat funcional.
- Comprendre els factors que determinen o possibiliten els processos d'inclusió social.
- Conèixer la perspectiva de l'actuació del treball social i l'educació social vers la diversitat funcional.

3.- Continguts

1.- Contextualització històrica de la discapacitat i la diversitat funcional

La situació actual d'aquest àmbit de treball i estudi no es pot entendre si no fem un breu recorregut per la història. La participació de les famílies i les seves reivindicacions sempre han estat molt importants en el nostre context a l'hora de generar diferents recursos. Però les darreres dècades la professionalització més important dels serveis socials també ha refet, en part, algunes de les propostes dels diferents dispositius adreçats a aquestes persones.

Per altra banda, la major implicació dels mateixos col·lectius de diversitat funcional han propiciat molta generació de literatura i visions que han de ser presents en l'estudi de l'educació social i el treball social.

L'evolució dels diferents paradigmes ha generat diferents models de dispositius adreçats a les persones amb diversitat funcional i a les diverses polítiques socials portades a terme.

Bibliografia bàsica:

Guzman, F. (2012). Evolución de la atención dirigida a las personas en situación de dependencia. Dins Pié, A (Coord.). *Deconstruyendo la dependencia. Propuestas para una vida independiente*. (p. 89-110). Barcelona: Editorial UOC

Martínez, O., Planella, J. (2010). Los archivos de la discapacidad: categorías, clasificaciones e intervencions. Dins Martínez, O., Planella, J. (2010). *Alterando la discapacidad*. (p. 37-46). Barcelona: Editorial UOC

Planella, J. (2004). Genealogía de la discapacidad: construcción i deconstrucción de la diferencia. Dins Planella, J. *Subjectivitat, dissidència i Dis-K@pacitat. Pràctiques d'acompanyament social*. (p. 17-46). Barcelona: Claret.

2.- Conceptualització de la diversitat funcional

Tal i com anirem repetint al llarg de l'assignatura, el paradigma des del que s'han mirat les qüestions relacionades amb la diversitat funcional i la discapacitat ha canviat molt al llarg del temps. En el mòdul 1 de l'assignatura haurem fet un primer recorregut històric però en aquest ens detindrem a poder situar de manera específica que és això de la diversitat funcional, quina implicació social i política té i quins son els conceptes amb els que es relaciona.

Martínez-Rivera, O. (2014). Entre la discapacitat i la diversitat funcional: El professional davant dels canvis de paradigmes i no només de paraules. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 11-24. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284915>

Calderón, I.; Calderón, J.M.; Rascón, M. T. (2016). De la identidad del ser a la pedagogia de la diferencia. *Teoría de la educación. Revista interuniversitària*, 28-1, 45-60. Recuperat a <http://revistas.usal.es/index.php/1130-3743/article/view/teoredu20162814560>

3.- Actituds professionals vers la diversitat funcional

Abans de començar a treballar pròpiament continguts sobre diversitat funcional convé que els professionals de l'acció social facin una introducció sobre la pròpia concepció i vivència de la discapacitat i la diversitat funcional. Aquesta reflexió que ens portarà cap a les competències més actitudinals de l'assignatura que de ben segur tindran elements transversals al Treball Social i l'Educació Social en general.

Bibliografia bàsica:

Martínez, O., Planella, J. (2010). En los confines de la normalidad. Dins Martínez, O., Planella, J. *Alterando la discapacidad*. (p. 141-154). Barcelona: Editorial UOC

4.- Mirada i anàlisi antropològica de la discapacitat

Sovint, les perspectives prèvies a la conceptualització de la diversitat funcional han situat a la persona amb discapacitat en un lloc diferenciats del concepte de persona, ja que no li atribuïa pràcticament protagonismes sobre ella mateixa. La intenció de curació o la intervenció des de la beneficència cap aquell "diferent" van deslligar el concepte de discapacitat del significat antropològic de l'home com a ésser de projecte en el sentit de poder autodirigir el seu camí amb les seves pròpies decisions, errors, etc...

És per això que ens aturarem a poder fer una visió del concepte de discapacitat des de diferents propostes de dimensions de la persona.

Bibliografia bàsica:

Martínez, O., Planella, J. (2010). Sujeto y laminaridad: por una mirada antropológica de la discapacidad. Dins Martínez, O., Planella, J. *Alterando la discapacidad*. (p. 47-72). Barcelona: Editorial UOC

Martínez, O., Planella, J. (2010). Habemus corpus. El cuerpo y la experiència de la discapacidad. Dins Martínez, O., Planella, J. *Alterando la discapacidad*. (p. 73-92). Barcelona: Editorial UOC

5.- Vida independent: canvi de paradigma

El propi col·lectiu de persones amb diversitat funcional fan una proposta de canvi de paradigma de la vida independent. Malgrat al llarg de l'assignatura anirem connectant els diferents discursos amb aquest punt de vista, al final de l'assignatura hi aprofundirem per veure quins son els factors positius d'aquest posicionament. En l'actualitat, hi ha experiència de vida independent que demostren que fins i tot en allò econòmic és més rentable aquesta proposta. Evidentment, però, tindrem en compte altres factors per entendre aquesta postura.

Bibliografia bàsica:

Castillo, T. (2014). La persona protagonista de la seva vida independent. Un model d'escolta de professionals i família. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 25-40. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284916>

Romañach, J., Centeno, A. (2007). Fundamentos bioéticos para la 'inDependencia'. Comunicación presentada en el VIII Congreso Nacional de Bioética. Asociación de Bioética Fundamental y Clínica. Oviedo (p. 18-20). Recuperat a http://www.diversocracia.org/docs/Fundamentos_bioeticos_para_la_inDependencia.pdf

Gómez, N. (2012). Vida independiente: instrumentos para garantizar el cambio de paradigma. Dins Pié, A. (Coord.). *Deconstruyendo la dependencia. Propuestas para una vida independiente*. (p. 185-212). Barcelona: Editorial UOC

5.- L'escola com a eina d'inclusió social.

L'escola veritablement inclusiva constitueix un dels elements més importants per tenir societats inclusives. No compartir espais, aprenentatges i jocs amb nenes i nens que no corresponen a la norma genera desconeixement i posteriorment mites difícilment irreversibles.

La situació en el nostre context més proper ha millorat respecte a dècades anteriors però una escola veritablement inclusiva continua sent un projecte en general de futur.

Bibliografia bàsica:

Carbonell, E. (2014). "La escuela inclusiva en Cataluña 2003-2014. Crónica de una década de avances, sacudidas, frenada y caída en picado". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 58, p. 80-100

Martínez, O. (5 de Mayo, 2017). L'escola inclusiva: deures pendents de país. Recuperado de <http://diarieducacio.cat/lescola-inclusiva-deures-pendents-pais/>

Sintes, R. (productor) & Calderón, I.; Sintés, R. (Director). (2018). *I am just one more*. España: Cinesin. Recuperado en <http://www.ignaciocalderon.uma.es/index.php/just-one-more/>

Bibliografia recomanable:

Carbonell, E. (2017). *Escoles inclusives. Escoles de futur*. Barcelona. Associació de mestres Rosa Sensat. Col.lecció referents. Núm. 12.

6.- La vida quotidiana vers la diversitat funcional: l'habitatge i l'atenció centrada en la persona.

El recurs residencial és un dels més importants als serveis socials donat que és un espai on els diferents usuaris i usuàries hi viuen de manera permanent en alguns casos i en altres temporalment. L'espai personal, el lloc de referència, la convivència amb altres persones amb situacions similars o distants i la relació amb els diferents professionals són aspectes que cal mirar d'analitzar en profunditat.

En el cas de les persones amb discapacitat pot donar-se el cas que el recurs residencial sigui de manera pràcticament permanent sense el projecte de viure en un altre espai posteriorment. Això conforma una situació en que el participant no està "de pas" en el dispositiu que convé també donar espai per a la reflexió.

Bibliografia bàsica:

Martínez, O., Planella, J. (2010). El professional de l'acció social vs la institucionalització de la discapacitat: Procés d'enfrontament, alteració, i indigència. *Revista Espai Social*. 11, 4-9. Recuperat a http://www.espaisocial.net/docs/revistas/espai_social_11.pdf

Martínez, O., Planella, J. (2010). Por una pedagogia de la intimidad: sobre la discapacidad y los pisos compartidos. Dins Martínez, O., Planella, J. *Alterando la discapacidad*. (p. 93-106). Barcelona: Editorial UOC

*Martínez-Rivera, O. (2017). El recurso residencial como posibilidad para vivir y trabajar en él. *Acción socioeducativa y diversidad funcional*. (Tesis doctoral inèdita). Universitat de Barcelona.

7.- El treball i les persones amb discapacitat

Malgrat fa més de 30 anys que va entrar en vigor la LISMI, amb les actualitzacions pertinents, que determina quotes de contractació de persones amb discapacitat a les empreses ordinàries, mai s'ha arribat a complir en la seva totalitat. La situació laboral en aquest col·lectiu està ara per ara per sota de les seves possibilitats reals i hi ha molts projectes de nombroses entitats que estan fent possible la seva visualització.

Per altra banda, el nostre context ha estat precursor de xarxes de treball protegit que pogut cobrir la necessitat de certa independència econòmica de moltes persones. No podem passar per alt la situació actual dels diferents dispositius que treballen per a la inserció sociolaboral d'aquestes persones.

Martínez-Rivera, O. (2012). El trabajo de las personas con diversidad funcional en la sociedad de la información. *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades*, 4, 67-88. Recuperat a http://ojs.udg.edu/index.php/pedagogia_i_treball_social/article/view/37/72

Carrizosa, J., Sesé, A. (2014). La diversitat funcional al treball. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*. 58, 65-79. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284936>

8.- Diversitat Funcional i Espiritualitat

Entre les diferents necessitats de l'esser humà, l'espiritual, és habitual que quedi en un segon terme. En el cas dels projectes per a persones amb diversitat funcional aquest no és un tema habitualment explícit a les planificacions i és per això que es pretén donar rellevància a aquesta qüestió aportant algunes reflexions que suposen

Bibliografia bàsica:

Martínez-Rivera, O. (2014). Diversitat funcional (discapacitat) i espiritualitat. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 56, 113-126. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/275593>

9.- Accessibilitat universal i disseny per a totes les persones

L'accessibilitat universal i el disseny per a totes les persones no només té a veure amb l'arquitectura. Té a veure amb la intenció i consciència sobre el fet de generar entorns de tal manera que tothom s'hi pugui veure convidat a participar o on tothom hi pugui accedir. La normalitat estadística fa que en general només pensem en el grup de la població més nombrosa oblidant la diversitat humana i el dret de totes les persones a participar de la societat amb les mateixes condicions. Aquest apartat de l'assignatura aprofundeix en aquest aspecte i fa especial èmfasi en la mirada des de les professions de l'acció social.

Bibliografia bàsica:

De la Fuente, Y. (Coord.). (2014). Formación curricular en diseño para todas las personas en Trabajo Social. Madrid: ANECA. Recuperat a <http://www.crue.org/Publicaciones/Documents/TRABAJO%20SOCIAL.pdf>

Forteza , D., Torres , J.A., Rodríguez-Martín, A. Moreno , R., Sánchez , S., Arias-Gago, A.R., Martínez-Rivera, O. y Hijano , M (coords.) (En premsa). Formación curricular en diseño para todas las personas en los Títulos de Educación: Grado de Educación Infantil, Grado de Educación Primaria, Grados de Educación Social y Máster de Formación del Profesorado. Madrid: Fundación ONCE y CRUE. Recuperat a <https://www.crue.org/Documentos%20compartidos/Publicaciones/Formaci%C3%B3n%20Curricular%20de%20dise%C3%B1o%20para%20todas%20las%20personas/2017-educacion.pdf>

Hernández-Galán, J., De la Fuente, Y. i Campo, M. (2014). L'accessibilitat universal i el disseny per a totes les persones factor clau per a la inclusió social des del design thinking curricular. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 119-134. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284940>

Garcia, M. (2014). Accessibilitat i disseny per a tothom: avançar en la igualtat d'oportunitats per a les persones amb discapacitat. Barcelona: Taula del Tercer Sector Social de Catalunya. Recuperat a http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_accessibilitat_i_disseny_per_a_tothom.pdf

Les lectures d'aquest mòdul només cal llegir-les parcialment segons indiqui el professor

10.- Envel·liment i discapacitat

La qualitat de vida de les persones amb diversitat funcional ha millorat especialment al llarg de les darreres dècades. Això ha provocat que l'índex d'esperança de vida ha crescut molt i per tant cada cop hi ha més població amb diversitat funcional envellida. En el nostre context proper hi ha estudis que han concretat molt sobre aquesta qüestió i convé tenir-los en compte per a fer-se una idea de les característiques d'aquest grup de població.

Més enllà de les dades amb les característiques de la població, aquesta situació suposa un repte, des de fa ja uns quants anys, pels diferents professionals que treballen des dels diferents dispositius especialitzats o no en gent gran amb diversitat funcional.

Novell R, Nadal M, Smilges A, Pascual J., Pujol J. i Dincat (2008). Envejecimiento y discapacidad intelectual en Cataluña. Dins *Informe SENECA*. Recuperat a http://www.feaps.org/biblioteca/documentos/informe_seneca.pdf

Vert, S., Balcells, E., Garriga, M., Jiménez, A., Juncà, A., i Muñoz, M. (2015). Programa de apoyo para el envejecimiento activo y positivo de las personas con discapacidad intelectual y del desarrollo. Dins *IX Jornadas Científicas Internacionales de Investigación sobre Personas con Discapacidad*. Recuperat a <http://inico.usal.es/cdjornadas2015/CD%20Jornadas%20INICO/cdjornadas-inico.usal.es/docs/303.pdf>

11.- Diversitat funcional i dona.

Des de diferents punts de vista, la dona viu situacions de discriminació en els diferents àmbits de la vida. Aquesta situació, en el cas de les dones amb discapacitat genera una doble discriminació que es denuncia no només des discursos identificats com a feministes.

Pié Balaguer, Asun; Riu Pascual, Carme (2014). "Violència, dona i diversitat funcional. La vulnerabilitat augmentada". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 58, p. 41-60. Recuperado en <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284933/372781>

12.- Ètica i discapacitat

Malgrat la percepció social vers la diversitat funcional ha millorat les darreres dècades, les peculiaritat del col·lectiu de persones amb les que treballen els professional fa que sigui important poder fer una mirada acurada des de la qüestió de l'ètica. La pràctica professional esdevé un escenari on contínuament ens trobem amb situacions que calen d'una reflexió prèvia sobre aquests temes. En aquest sentit, les organitzacions ja estan veient com a important fer aquest exercici previ de millora de la pràctica professional.

DINCAT (2016). Ètica de DINCAT. Barcelona: DINCAT. Recuperat a http://www.dincat.cat/l-%C3%A8tica-de-dincat_238667.pdf

Martínez-Rivera, O.; Benavent, E. (2017). Los conflictos éticos en la educación social y en el trabajo con personas con diversidad funcional: una cuestión importante sobre la que investigar para el crecimiento de la profesión. *Revista Educació Social*, 24. Recuperat a <http://www.eduso.net/res/admin/archivo/docdow.php?id=987>

*Martínez-Rivera, O. (2017). El recurso residencial como posibilidad para vivir y trabajar en él. *Acción socioeducativa y diversidad funcional*. (Tesis doctoral inèdita). Universitat de Barcelona.

*Trobareu un exemplar a la biblioteca que pot ser consultat. Els continguts referents a aquest document s'explicaran a classe.

4.- Resultats de l'aprenentatge

Al final del procés l'estudiant mostrarà les següents evidències de les competències desenvolupades:

- Serà capaç d'identificar les diferents perspectives des d'on treballen els diferents dispositius d'atenció a la diversitat funcional.
- Reconèixer situacions de desavantatge social relacionades amb la diversitat funcional.
- Serà capaç de fer un plantejament professional de la discapacitat tenint en compte el contingut de l'assignatura
- Tindrà destreses per millorar el seu discurs sobre la conceptualització de la discapacitat

5.- Metodologia

5.1.- Activitats del professor:

- Presentar els diferents continguts de l'assignatura.
- Guiar l'anàlisi de les lectures de l'assignatura.
- Proposar articles i altres materials audiovisuals entorn a l'assignatura.
- Orientar en la construcció de les diferents activitats.
- Motivar la participació dels i les estudiants

5.2.- Activitats dels estudiants:

- Analitzar, personalment i en grup les lectures obligatòries així com les proposades pel professor al llarg de l'assignatura.
- Participar en les activitats durant les sessions, així com en aquelles que es proposin a fer al llarg de la setmana.
- Mostrar una actitud activa en referència a les diferents propostes.
- Consultar l'aula virtual de manera regular.

Pels estudiants d'itinerari adaptat caldrà consultar el professor però bàsicament es faran els mateixos exercicis al llarg del semestre i l'estudiant caldrà que vagi treballant els materials al mateix ritme que els que ho fan presencialment participant dels fòrums virtuals de manera activa al llarg del semestre.

Treball a l'aula/ hores d'activitat a classe amb el professor	21 hores	0.4 crèdits ECTS
Treball tutoritzat: hores de treball individual o grupal amb l'acompanyament del professor (via e-campus o presencialment)	75 hores	1.3 crèdits ECTS
Treball autònom: temps d'estudi i de treball individual o grupal dels estudiants	75 hores	1.3 crèdits ECTS

6.- Sistema d'avaluació

Els estudiants amb modalitat presencial han d'assistir un mínim de 9 sessions senceres distribuïdes al llarg del semestre. Aquesta assistència serà imprescindible per poder fer l'avaluació continuada. En cas de no complir aquest requisit d'assistència només es podrà realitzar l'avaluació amb examen final.

6.1.- Activitats o instruments d'avaluació

Dates d'entrega de les activitats	
AAC1	29 des 2018 (entrega parcial 8 nov 2018)
AAC2	25 oct 2018
AAC3	5 des 2018

1.- Activitat de fotografies a la xarxa

Els estudiants compartiran fotografies i text que faran en relació al contingut de l'assignatura, especialment de denúncia social. Aquesta activitat es realitza en obert a la xarxa Twitter. Aquesta activitat és imprescindible fer-la al llarg de tot el semestre.

D'altra banda, l'estudiant farà una anàlisi d'accessibilitat del carrer on viu i farà propostes de millora.

Aquesta activitat que venim realitzant s'emmarca en un model de metodologia propera al *Flipped Classroom*.

Aquesta activitat ha rebut el juliol del 2018 el 2n premi Aristos Campus Mundus a les Bones Pràctiques en el Compromís Social Universitari

2.- Assaig sobre la diversitat funcional

L'assignatura farà especial èmfasi en l'anàlisi antropològic de la diversitat funcional. En funció de la realitat personal de cada estudiant caldrà presentar un assaig que faci referència a la seva pròpia relació amb la diversitat.

El treball tindrà una introducció teòrica sobre la discapacitat i la diversitat.

3.- Assaig sobre personatge amb diversitat funcional

Els estudiants relacionaran el contingut de l'assignatura amb un personatge real o de ficció amb diversitat funcional.

7.2.- Criteris d'avaluació

- L'assignatura es pot fer amb avaluació contínua (acomplint el mínim d'assistència de 8 classes senceres) o bé fent examen final únicament
- Per realitzar-la amb avaluació contínua cal entregar en les dates pactades totes les activitats que es proposaran.
- El % de pes de cada activitat està explicitat al document de les activitats d'avaluació continuada.
- La concreció de cada activitat s'explicarà i es publicarà durant la primera sessió amb les dates d'entrega.

- No entregar totes les activitats a la convocatòria de gener implica que només es pot optar al model d'avaluació amb examen tant a la convocatòria de gener com la de juliol.
- Totes les dates d'entrega tenen un marge únic de 48h per a ser entregades. Més enllà d'aquest marge, que es pot fer servir o no, el treball es considerarà no presentat.
- A l'avaluació contínua només es podrà suspendre una activitat per poder optar a l'avaluació contínua. En cas de suspendre més d'una activitat es podrà optar per l'examen final en la mateixa convocatòria o presentar-se a l'examen a la convocatòria de juliol. En el cas de no haver presentat alguna activitat caldrà optar únicament a l'examen final.
- A la convocatòria de juliol, si a la convocatòria de gener no s'han entregat totes les activitats només es podrà optar a l'examen de la convocatòria de juliol.
- Si durant l'avaluació contínua s'ha suspès l'activitat 1 (relacionada amb xarxes socials) el professor podrà demanar una adaptació de l'activitat donades les característiques d'aquesta.

7.- Resum del procés formatiu per competències

Veure quadre annex al final del document.

8.- Vies de comunicació amb el docent

A més dels espais d'aula, campus virtual i el seu correu electrònic (omartinez@peretarres.url.edu) podeu demanar una tutoria (amb cita prèvia al menys de tres dies) a l'horari divendres de 10:30 a 11:30

9.- Bibliografia i recursos

Documentació obligatòria:

Calderón, I.; Calderón, J.M.; Rascón, M. T. (2016). De la identidad del ser a la pedagogía de la diferencia. *Teoría de la educación. Revista interuniversitaria*, 28-1, 45-60. Recuperat a <http://revistas.usal.es/index.php/1130-3743/article/view/teoredu20162814560>

- Carrizosa, J., Sesé, A. (2014). La diversitat funcional al treball. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 65-79. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284936>
- Castillo, T. (2014). La persona protagonista de la seva vida independent. Un model d'escolta de professionals i família. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 25-40. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284916>
- De la Fuente, Y. (Coord.). (2014). Formación curricular en diseño para todas las personas en Trabajo Social. Recuperat a <http://www.crue.org/Publicaciones/Documents/TRABAJO%20SOCIAL.pdf>
- DINCAT (2016). Ètica de DINCAT. Barcelona: DINCAT. Recuperat a http://www.dincat.cat/l-%C3%A8tica-de-dincat_238667.pdf
- Forteza Forteza, D., Torres González, J.A., Rodríguez-Martín, A. Moreno Rodríguez, R., Sánchez Fuentes, S., Arias-Gago, A.R., Martínez Rivera, O. y Hijano del Río, M (coords.) (En premsa). Formación curricular en diseño para todas las personas en los Títulos de Educación: Grado de Educación Infantil, Grado de Educación Primaria, Grados de Educación Social y Máster de Formación del Profesorado. Madrid: Fundación ONCE y CRUE.
- Garcia, M. (2014). Accessibilitat i disseny per a tothom: avançar en la igualtat d'oportunitats per a les persones amb discapacitat. Recuperat a http://www.tercersector.cat/sites/www.tercersector.cat/files/dossier_accessibilitat_i_disseny_per_a_tothom.pdf
- Hernández-Galán, J.; De la Fuente, Y.; Campo, M. (2014). L'accessibilitat universal i el disseny per a totes les persones factor clau per a la inclusió social des del design thinking curricular. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 119-134. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284940>
- Pié, A. (Coord.). (2012). *Deconstruyendo la dependencia. Propuestas para una vida independiente*. Barcelona: Editorial UOC
- Pié Balaguer, Asun; Riu Pascual, Carme (2014). "Violència, dona i diversitat funcional. La vulnerabilitat augmentada". *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 58, p. 41-60. Recuperat a <https://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284933/372781>
- Martínez-Rivera, O., Planella, J. (2010). *Alterando la discapacidad. Manifiesto a favor de las personas*. Barcelona: Editorial UOC
- Martínez-Rivera, O. (2014). Diversitat funcional (discapacitat) i espiritualitat. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 56, 113-126. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/275593>

Martínez-Rivera, O. (2012). El trabajo de las personas con diversidad funcional en la sociedad de la información. *Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials Aplicades*, 4, 67-88. Recuperat a http://ojs.udg.edu/index.php/pedagogia_i_treball_social/article/view/37/72

Martínez-Rivera, O. (2014). Entre la discapacitat i la diversitat funcional: El professional davant dels canvis de paradigmes i no només de paraules. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 58, 11-24. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284915>

Martínez, O., Planella, J. (2010). El professional de l'acció social vs la institucionalització de la discapacitat: Procés d'enfrontament, alteració, i indigència. *Revista Espai Social*. 11, 4-9. Recuperat a http://www.espaisocial.net/docs/revistas/espai_social_11.pdf

Martínez-Rivera, O.; Benavent, E. (2017). Los conflictos éticos en la educación social y en el trabajo con personas con diversidad funcional: una cuestión importante sobre la que investigar para el crecimiento de la profesión. *Revista Educació Social*, 24. Recuperat a <http://www.eduso.net/res/admin/archivo/docdow.php?id=987>

Novell R, Nadal M, Smilges A, Pascual J, Pujol J. Dincat (2008). Envejecimiento y discapacidad intelectual en Cataluña. Informe SENECA. Barcelona: Dincat. Recuperat a http://www.feaps.org/biblioteca/documentos/informe_seneca.pdf

Sintes, R. (productor) & Calderón, I.; Sintes, R. (Director). (2018). *I am just one more. España: Cinesin*. Recuperado en <http://www.ignaciocalderon.uma.es/index.php/just-one-more/>

Vert, S., Balcells, E., Garriga, M. A., Jiménez, A., Juncà, A. M. i Muñoz, M. (2015). Programa de apoyo para el envejecimiento activo y positivo de las personas con discapacidad intelectual y del desarrollo. IX Jornadas Científicas Internacionales de Investigación sobre Personas con Discapacidad. Recuperat a <http://inico.usal.es/cdjornadas2015/CD%20Jornadas%20INICO/cdjornadas-inico.usal.es/docs/303.pdf>

Documentació recomanable:

Allué, M (2003). *DisCapacitados: la reivindicación de la igualdad en la diferencia*. Barcelona: Bellaterra

Allué, M. (2002b). El etnógrafo discapacitado. Algunos apuntes sobre la observación de las conductas frente a la discapacidad. *Acciones e Investigaciones Sociales*, 15, 59-70.

Aragall, F., Neumann, P., Sagramola, S. (2013). Design for All in progress, from theory to practice. ECA 2013. Luxemburgo: EuCAN. Recuperat a

<http://www.eca.lu/index.php/documents/eucan-documents/29-eca-2013-design-forall-in-progress-from-theory-to-practice/file>

Barton, L. (Coord.). (1998). *Discapacidad y sociedad*. Barcelona: Morata.

Brusilovsky, B. (2014). Modelo para diseñar espacios accesibles. Espectro cognitivo. Editorial Ciudad Accesible. Recuperat a <https://drive.google.com/file/d/0B3iK0itdBx97ZFRuOGJqV0JhQnc/view>

Calderón-Almendros, I.; Habegger-Lardoeyt, S. (2017). *Education, disability and inclusion*. Rotterdam, Boston, Taipei: Sense Publishers.

Calderón, I.; Calderón, J.M.; Rascón, M. T. (2016). De la identidad del ser a la pedagogía de la diferencia. *Teoría de la educación. Revista interuniversitaria*, 28-1, 45-60. Recuperat a <http://revistas.usal.es/index.php/1130-3743/article/view/teoredu20162814560>

Carbonell, E. (2017). *Escoles inclusives. Escoles de futur*. Barcelona. Associació de mestres Rosa Sensat. Col.lecció referents. Núm. 12.

Clement, T., Bigby, T. (2010). *Group Homes for People with Intellectual Disabilities. Encouraging inclusion and participation*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers

Castillo, T. (2014). *Avanzar en mi INdependencia. El derecho a la autonomía personal*. Torrelavega: AMICA.

Castillo, T. (2007). *Déjame intentarlo. La discapacidad: hacia una visión creativa de las limitaciones humanas*. Barcelona: CEAC.

Cortina, A., Serra, M. (2017). *Singulares. Ética de las tecnologías emergentes en personas con diversidad funcional*. Madrid: Ed. Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno.

De Ponga, A., Egea, P., Navarro, C., Ochandorena, J., Recalde, C. (1996). *No ser una silla. La cara oculta del mundo de los grandes discapacitados*. Nafarroa: Txalaparta.

Díaz, E. (2009). Reflexiones epistemológicas para una sociología de la discapacidad. *Intersticios. Revista Sociológica de pensamiento crítico*. Vol. 3 (2). Recuperat a http://www.repositoriocdpd.net:8080/bitstream/handle/123456789/1566/Art_DiazVelazquezE_Reflexionesepistemologicas_2009.pdf?sequence=1

DINCAT. (2017). *Guía de recursos i serveis per a familiars de persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament*. Barcelona: DINCAT. Recuperat a http://www.dincat.cat/guia-de-recursos-i-serveis-per-a-familiars-de-persones-amb-discapacitat-intel-lectual-i-del-desenvolupament_250467.pdf

Etxeberria, X. (2015). La Convención de la ONU sobre los derechos de las personas con discapacidad: la perspectiva ética. *Revista española sobre discapacidad intelectual*. 42 (1), 237,33-46. Recuperat a

http://repositoriocdpd.net:8080/bitstream/handle/123456789/784/Art_EtxeberriaX_ConvencionONUDerechos_2011.pdf?sequence=1

Ferreira, M. A. (2010). De la minus-valía a la diversidad funcional: un nuevo marco teórico-metodológico. *Política y Sociedad*, 47(1), 45-65.

González, D. (2008). *La Fageda. Història d'una bogeria*. Barcelona: La Magrana.

Krhutová, L. (2013). *Autonomy in the disability context*. Boskovice: Albert.

Latorre, C., Liesa, M. (2017). La inclusión social de personas con diversidad funcional en una experiencia de Vida Independiente. *Revista de Educación Inclusiva*, 9(2-bis). Recuperat a <http://revistaeducacioninclusiva.es/index.php/REI/article/view/278>

Martínez-Rivera, O. (2016). Habitar recursos residenciales de acción educativa. *Repere*, 9, 43-54. Recuperat a http://editura-unibuc.ro/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2016/04/REPERE-22015-bun-pentru-site.pdf

Martínez-Rivera, O. (2017). El recurso residencial como posibilidad para vivir y trabajar en él. *Acción socioeducativa y diversidad funcional*. (Tesis doctoral inédita). Universitat de Barcelona.

Moriña, A., Fernández, A. C. (2017). Educación Inclusiva y Enseñanza Superior desde la mirada de estudiantes con Diversidad Funcional. *Revista Digital de Investigación en Docencia Universitaria*, 11(1), 17-34. Recuperat a <http://revistas.upc.edu.pe/index.php/docencia/article/view/528>

Pié, A. (2005). Dona, cossos i discapacitats. *Temps d'Educació*, 29, 313-321.

Pie, A., Riu, C. (2014). Violència, dona i diversitat funcional. La vulnerabilitat augmentada. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa* Núm. 58: 41-60. Recuperat a <http://www.raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/284933>

Planella, J. (2004). *Subjectivitat, dissidència i Dis-K@pacitat. Pràctiques d'acompanyament social*. Barcelona: Claret.

Romañach Cabrero, J.; Centeno Ortiz, A. (2007). Fundamentos bioéticos para la 'inDependencia'. Dins presentada en el VIII Congreso Nacional de Bioética. Asociación de Bioética Fundamental y Clínica. Oviedo (p. 18-20). Recuperat a http://www.diversocracia.org/docs/Fundamentos_bioeticos_para_la_inDependencia.pdf

Schalock, R. (2015). Las mejores prácticas de las organizaciones y los profesionales. *Siglo Cero. Revista Española sobre Discapacidad Intelectual*, 46(1), 7-23. Recuperat a <http://inico.usal.es/cdjornadas2015/CD%20Jornadas%20INICO/cdjornadas-inico.usal.es/docs/410.pdf>

Suñol, R. (2015). La atención centrada en la persona/paciente: un cambio de paradigma?. Recuperat a <http://190.146.244.183:8080/jspui/bitstream/123456789/522/1/FI-C30-2012.pdf>

Swinton, J. (2002). Spirituality and the Lives of People with Learning Disabilities. *Tizard Learning Disability Review*, 7, 29-35.

Novel·la testimonial:

Casals, A. (2010). *El món sobre rodes*. Barcelona: Edicions 62.

Córdoba, R. (2010). *La brújula del cuidador. Ayuda para familiares y cuidadores*. Barcelona: Plataforma Editorial.

Haddon, M. (2004). *El curios incident de gos a mitjanit*. Barcelona: La Magrana

Jollien, A. (2001). *Elogi a la feblesa*. Barcelona: La Magrana.

Jollien, A (2003). *El oficio de ser hombre*. Barcelona: Du Seuil

Koren, Y. i Negev, E. (2013) *Giants: the Dwarfs of Auschwitz: The Extraordinary Story of the Lilliput Troupe..* The Robson Press.

Palacio, R. (2012). *Wonder. La lección de August*. Barcelona: Nube de tinta.

Palomeque, I. (2010). *Alta sensibilidad*. Barcelona: Plataforma Editorial.

Rueda, O. (2018). *No sabes lo que me cuesta escribir esto*. Barcelona: Blackie Books.

Serra, M. (2008). *Quiet*. Barcelona: Empúries

Referències marc legal

Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu. Recuperat a http://dogc.gencat.cat/ca/pdogc_canals_interns/pdogc_resultats_fitxa/?action=fitxa&documentId=799722&language=ca_ES

Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat. Recuperat a http://portaljuridic.gencat.cat/ca/pjur_ocults/pjur_resultats_fitxa/?action=fitxa&documentId=673958

Real Decreto 1/2013, de 29 de noviembre, por el que se aprueba el Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión

social. Recuperat a <http://www.boe.es/boe/dias/2013/12/03/pdfs/BOE-A-2013-12632.pdf>

Orden VIV/561/2010, de 1 de febrero, por la que se desarrolla el documento técnico de condiciones básicas de accesibilidad y no discriminación para el acceso y utilización de los espacios públicos urbanizados. Recuperat a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2010-4057>

ANNEX: QUADRE RESUM DEL PROCÉS FORMATIU PER COMPETÈNCIES

Competències	Activitats formatives	Resultats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació
<p>C1 Conèixer l'emmarcament històric de l'atenció a la discapacitat.</p>	<p>Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. Es comparteixen reflexions i dubtes per escrit al campus virtual. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es visualitza un vídeo que fa referència als diferents models d'intervenció amb la diversitat funcional.</p>	<p>L'estudiant tindrà coneixement de la trajectòria històrica de la qüestió de la diversitat funcional i la discapacitat.</p>	<p>AAC3 - Assaig sobre personatge amb diversitat funcional</p>
<p>C2 Comprendre la discapacitat, dependència i diversitat funcional des de les diferents vessants històriques i conceptuals.</p>	<p>Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. Es comparteixen reflexions i dubtes per escrit al campus virtual. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es comparteixen i comenten fotografies que fan referència a la diversitat funcional Es visualitza un vídeo que fa referència als diferents models d'intervenció amb la diversitat funcional.</p>	<p>L'estudiant sabrà diferenciar els diferents models d'abordatge que s'ha fet sobre la discapacitat i la diversitat funcional.</p>	<p>AAC1 – Fotografia i Diversitat Funcional AAC3 - Assaig sobre personatge amb diversitat funcional</p>

<p>C3 Conèixer els diferents dispositius d'atenció a la diversitat funcional.</p>	<p>Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. Es comparteixen reflexions i dubtes per escrit al campus virtual. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es comparteixen i comenten fotografies que fan referència a la diversitat funcional. Es visualitza un vídeo que fa referència als diferents models d'intervenció amb la diversitat funcional.</p>	<p>L'estudiant tindrà coneixement dels diferents dispositius socials de les diferents xarxes que treballen amb persones amb diversitat funcional.</p>	<p>AAC1 – Fotografia i Diversitat Funcional AAC3 - Assaig sobre personatge amb diversitat funcional</p>
<p>C4 Comprendre els factors que determinen o possibiliten els processos d'inclusió social.</p>	<p>Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. Es comparteixen reflexions i dubtes per escrit al campus virtual. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència. Es visualitza un vídeo que fa referència als diferents models d'intervenció amb la diversitat funcional.</p>	<p>L'estudiant comprendrà quins son els factors que generen processos d'inclusió i els que generen situacions contràries.</p>	<p>AAC2 – Assaig sobre la diversitat funcional AAC3 - Assaig sobre personatge amb diversitat funcional</p>
<p>C5 Conèixer la perspectiva de l'actuació del treball social i l'educació social vers la diversitat funcional.</p>	<p>Lectura i estudi de la bibliografia obligatòria i complementària. Es comparteixen reflexions i dubtes per escrit al campus virtual. S'encarrega treballs escrits amb els crear-los genera l'assoliment de la competència.</p>	<p>L'estudiant serà capaç de descriure les tasques que desenvolupen els professionals del treball social i educació social en referència a la diversitat funcional.</p>	<p>AAC2 – Assaig sobre la diversitat funcional</p>